

УДК 781.659:070

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-2\(191\)-92-96](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-2(191)-92-96)

Мельниченко Ірина

Виноградча Діна

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0002-3922-2482>

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0003-0837-2995>

МЕДІАПРАКТИКИ У СУЧАСНОМУ МУЗИЧНОМУ ВИКОНАВСТВІ

- A** Представлено приклади застосування медіапрактик у сучасному музичному виконавстві. Окреслюється специфіка залучення аудіозаписів провідних співаків у вітчизняних проєктах, зокрема того, що було реалізовано пам'яті Квітки Цісик. Проаналізовано використання голограм у західному мистецькому просторі. Залучення голограм можливе як компонент виступів інших виконавців чи цілої шоу-програми (Майкл Джексон, Йошікі, Тунак, Елвіс Преслі), в самостійному сольному концерті (Вітні Г'юстон), а також як єдина форма презентації віртуальних гуртів і співаків (Хацуне Міку). Дана форма можлива завдяки розвитку технологій створення відео, його оброблення, трансляції, комп'ютерному синтезу, що виступає однією з ознак мистецтва XXI століття.

Ключові слова: концерт; голограма; медіапрактика; шоу; співак

- S** *Melnychenko Iryna, Vynogradcha Dina. MediaPractices in modern music performance.*

The paper presents examples of the use of media practices in contemporary music performance. Contemporary artistic practice shows that the concert can look like direct acoustic contact between the performers and the audience. The concert may contain singer's voice when performing under the soundtrack. It can be audiovisual, both visual and auditory, and exclusively audio. The stage form, which included only live sound, is gradually not only supplemented by technical means of communication, but sometimes even supplanted by it. In recent years, there has been a practice of using recordings – both purely audio and video performances by leading singers of the past. Although it is evaluated differently by researchers, it has considerable potential. The specifics of the involvement of audio recordings of leading singers in domestic projects are outlined, in particular, in the project devoted to the memory of Kvitka Cisyk, was realized. Use of holograms in the Western art space is analyzed. Attracting holograms is possible as a component of performances by other artists or the entire show (Michael Jackson, Yoshiki, TuPac, Elvis Presley), in a solo recital (Whitney Houston), and as the only presentation of virtual bands and singers (Hatsune Miku). Such projects have a high cost, because they require the involvement of high-quality and sophisticated equipment, preliminary long-term analysis of performances of the performer, computer-aided synthesis of a complete model, and the need to reproduce it without the slightest remark. In this case, the technical part of creating such show programs plays a great role, though we should not forget about the artistic side of «performances», which should not distort the artistic stage image of the performer him/herself. The facets of interpreting audio are already recognized in advance, but the visual components are easily changeable - the singer's figure, clothing, movements. Such form as holograms is possible due to the development of video creation technology, its processing, broadcasting, computer synthesis, which is one of the hallmarks of XXI century art.

Key words: concert; hologram; mediapractice; show; singer

Мельниченко Ірина Володимирівна, концертмейстерка кафедри музичного мистецтва Київського національного університету культури і мистецтв, Україна

Melnychenko Iryna, concertmaster of the Department of Music Art, Kyiv National University of Culture and Arts, Ukraine

E-mail: ivm-47@ukr.net

Виноградча Діна Володимирівна, концертмейстерка кафедри музичного мистецтва Київського національного університету культури і мистецтв, Україна

Vynogradcha Dina, concertmaster of the Department of Music Art, Kyiv National University of Culture and Arts, Ukraine

E-mail: vynogradchad@gmail.com

Актуальність проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими практичними завданнями. Вокальне мистецтво сьогодення демонструє становлення нових форм виконавства, які поєднують аудіовізуальні

зразки з грою та співом наживо. Даний принцип реалізується у низці проєктів як західних, так і вітчизняних виконавців. Зокрема, мова йде про включення раритетних відео та аудіозаписів провідних співаків у концертах

сучасних виконавців. Це явище є малодослідженим у вітчизняному дискурсі проте видається таким, що має широкі перспективи для подальшої мистецької практики, а отже, потребує наукового обґрунтування.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Жанрові форми та стильові конотації вокально-естрадного виконавства в музичній культурі України кінця ХХ – початку ХХІ століття проаналізовано в дослідженні І. Бобула [1]. Зародження теорії і практики нових медіа висвітлено в статті О. Манделіні [2], а особливості цифрового мистецтва представлено в роботі К. Пол [4]. Сучасні аудіовізуальні технології та особливості їхнього застосування в різних мистецьких практиках сьогодення окреслюються в праці, виданій під редакцією К. Разлогова [1]. Надаються досить цінні зауваження, пов'язані зі специфікою концертних заходів і наголошення на тому, якими ознаками характеризуються подібні проекти. Низка питань, пов'язаних із життям та творчістю Квітки Цісик окреслюються в працях публіцистичного характеру вітчизняних авторів Я. Трегубової [5] та І. Штогрін [6]. Разом з тим відсутній науковий матеріал, який би було присвячено обґрунтуванню поточної мистецької практики та тих загальних принципів, що для неї притаманні.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Сполучення медіа-матеріалів та «живого» виконання є феноменом, який лише нещодавно почав використовуватися у практиці естрадного та академічного вокального співу. Специфіка застосування подібного принципу та ті виконавські аспекти, що з нею пов'язані, потребують висвітлення у вітчизняному музикознавстві, культурології, адже є тими, що можуть застосовуватись у практичному вимірі та демонструють провідні тенденції розвитку культури сьогодення.

Метою статті є аналіз практики застосування медіа-матеріалів у концертних виступах. Дана мета реалізується через вирішення завдань, пов'язаних із дослідженням нових вимог, що виступають перед виконавцями, а також можливостей їхнього застосування.

Викладення основного матеріалу дослідження. Сучасне вокальне виконавство прагне до включення інноваційних принципів та прийомів. Даний тип виконавської практики схильний до оперування новим звучанням, розширенню засобів звуковидобування, в тому числі й тих, що створюють шляхом технічним, а не суто музичним. Американська дослідниця нових медіа Крістіана Пол вказує на те, що цифрові технології перестали бути «спецефектами» – вони стали виразними засобами нових жанрів. Причому набуває розвитку діяльність, яка опосередкована цифровими носіями [4]. К. Пол вказує на те, що це викликає чимало питань, зокрема про те, що це мистецтво задає низка питань.

Розглянемо детальніше, які ж новації виникли у музичному просторі, пов'язані із сучасними цифровими технологіями і яке місце вони займають у концертній

діяльності. Дослідники визначають можливість створення цілого спектру концертних подій, які матимуть абсолютно різний характер, разом з тим усіх їх можна об'єднати під назвою «концерт». «Сучасна художня практика показує, що концерт може мати вигляд безпосереднього акустичного контакту виконавців й аудиторії, але може і містифікувати його, що, наприклад, відбувається при виступі під фонограму. Він може бути аудіовізуальним, розрахованим одночасно на зорове і слухове сприйняття, і виключно аудіальним, адресованим лишень слуху (концерт диска)» [3, с. 18]. Мінливість, варіативність складів, різних аспектів, які залучаються в концерті, створюють цілу множину можливостей, що реалізуються в музичній практиці.

Можна навіть визначити концерт як сценічну форму презентації людської культури. Адже він включає в себе не лише мистецький компонент, а й суто культурологічний. Ті зміни, що почали відбуватись в музиці, були напряму пов'язані з виникненням технологій – грамзапису, а також запису відео, що змінило характер твору, шляхів взаємодії виконавця та публіки. Отже, відбулось уникнення певних випадковостей і можливість тиражування, повторення та використання наявного музичного та візуального контенту. «Так, грамзапис створив особливий, позаконцертний світ із концертного за своїм походженням матеріалу. Вона виключила несподіванку, завжди властиву живому процесу інтерпретації, і перетворила унікальний, неповторний акт виконання в матеріальний продукт, що дозволяє майже містично викликати до життя нескінченне число копій одного й того ж виконавського трактування» [3, с. 21].

Невід'ємним компонентом виступів сучасних естрадних вокалістів є використання фонограми, мікрофону тощо. Разом з тим наявна низка нових принципів, які й досі мало залучались. Дані зміни зумовлені власне тими процесами, що відбуваються в культурно-мистецькому просторі. Адже сценічна форма, яка включала лише живий звук, поступово не лише доповнюється технічними засобами комунікації, а й часом нею навіть витісняється. Протягом останніх років намітилась практика використання записів – як суто аудіо, так і відеовиступів провідних співаків минулого. Вона хоча й по-різному оцінюється дослідниками, проте має значний потенціал.

Прикладом подібних концертів, що синтезують запис і живий звук є концерт, проведений за участі Ніни Матвієнко та Оксани Мухи у супроводі оркестру, які співали з аудіозаписом Квітки Цісик пісню «Черемшина» (музика Василя Михайлюка, слова Миколи Юрійчука). Власне цей проєкт було представлено в рамках сольного проєкту Оксани Мухи до 65-ліття Квітки Цісик «KVITKA: Два кольори», який було реалізовано в 2018 році у Національному театрі ім. М. Заньковецької (м. Львів). Даний проєкт у повній мірі суголосний тій тенденції, яка наявна у сфері аудіовізуального мистецтва сьогодення. «Сучасний кон-

церт ілюструє насиченість аудіовізуальними технологіями одного з масових проявів культури на концертному майданчику, в радіо-і телеефірі. Експерименти композиторів і інженерів демонструють тенденції все більшого включення в оснащення концерту комп'ютерної та іншої інформаційної техніки» [3, с. 25].

У згаданому вище проєкті було використано медіа-проєктування фото, на яких було зображено Квітку Цісік, яка народилася і все життя прожила у США. Її рідні мешкали у Львові до 1944 року. Із самого дитинства Квітослава Цісік вивчала українські пісні, звичаї й обряди. Її голос був надзвичайним, адже вона вміла співати у різних вокальних манерах і стильових напрямках. «Цісік мала колоратурне сопрано. Прихильники у її голосі іноді вгадували звучання скрипки. Вона з легкістю експериментувала зі стилями – від джазу до класики. І мала неабиякий успіх як у виконанні попсових пісень, так і в оперному співі. Крім того, Квітка Цісік володіла технікою, поширеною у карпатських селах – «білим голосом»» [5]. Її вокальна майстерність була гідно оцінена в США, вона виступала на бек-вокалі з зірками американської поп-сцени (зокрема вона співала як бек-вокалістка у таких метрів, як Вітні Г'юстон, Майкл Джексон, Майкл Болтон), у 1978 році пісня «Ти осяєш моє життя», яку виконала Квітка Цісік в однойменному фільмі, отримала «Оскар» і «Золотий глобус».

Вибір аудіофайлів із записом голосу Квітки Цісік спрямований на те, щоб віддати данину голосу провідної співачки, яка мала в своєму репертуарі чимало українських пісень, вона записала декілька дисків українськомовних – це «Квітка» (1980) та «Два кольори» (1989). Окрім цього, подібний проєкт дозволив нагадати про творчість цієї вокалістки, діяльність якої тривалий час була мало відома в Україні, а під час СРСР була взагалі під забороною. За рахунок проведення подібного «виступу», поєднаного з живим оркестровим звучанням і вокальними партіями провідних українських співачок сьогодення, слухачі змогли відчутти наближеність спадку минулого та його суголосність сьогоденню. Тембральні відмінності голосів Ніни Матвієнко, Оксани Мухи є такими, що досить сильно відрізняються від голосу Квітки Цісік, це дозволило саме створити ансамблеве звучання, яке не приховало сутнісних ознак кожної зі співачок. Безумовно, це мало значний потенціал для формування майбутніх вокалістів, яким було продемонстровано нові можливості для власного розвитку.

Власне вплив спадку Квітки Цісік можна прослідкувати й у розповсюдженні певного типу репертуару. Саме після виконання співачкою пісні «Ой верше, мій верше» у сучасному аранжуванні, вона почала доволі часто включатися різними українськими виконавцями у концертні програми. Так відома українська співачка Джамала не лише звернулася до цієї пісні, а й виконала її, спираючись на нотний текст Квітки Цісік. Про це зазначав орга-

нізатор українсько-американського проєкту «Незабутня Квітка» Алекс Гутмахер. «Коли я привіз її особисті речі від її чоловіка Еда Раковича і тримав у руках її ноти «Ой, верше, ой верше» (які заспівала Джамала), її руками було вправлене кожне слово. Вона вчилася з мамою, вона так вивчала українську мову, вона все робила для того, щоб Україна відчула її голос, її душу» [6].

Власне, коли мова йде про створення шоу та надзвичайного сценічного дійства, сучасні автори виокремлюють три складника – це робота режисера, композитора та власне виконавця. «Пріоритетними у здійсненні текстового устрою естрадного дійства будуть три практично-творчих складники: режисерський візуально-сценографічний, авторський поетично-музичний, що закладає основу концептуалізації всієї сценічної події, співочо-артистичний рольовий, який вносить індивідуально-осмислювальне начало, але також поєднує у музично-семіотичному плані всі провідні символічні показники (коди) естрадної концертної вистави» [1, с. 12]. Важливо відзначити, що часом режисерські концепти за умови широкого застосування можливостей нових медіа, дозволяють «замінити» виконавця. Використання медіатехнологій має різні форми, зокрема можливе не лише використання окремих фото та аудіо, а й цілих проєкцій постаті виконавця у вигляді голограми. Проєкт, у якому також досить широко було представлені медіатехнології, є концерт голограми провідної американської співачки Вітні Г'юстон. Цей концерт було проведено у місті Шефільд (Великобританія) у 2020 році. Концерти з голограмою Вітні Г'юстон мають пройти в рамках туру The Whitney Houston Hologram не лише в Європі, а й у США та Мексиці. Специфікою даного проєкту стало те, що він був по-різному оцінений публікою, викликавши замість схвальної реакції чимало нарікань.

Як і в звичайному концерті, тут були присутні виконання наживо музикантами-інструменталістами їхніх партій, бек-вокал, групи танцюристів. Організатори, відтворюючи голос видатної співачки, прагнули передати також найменші нюанси виконавської манери – манеру рухатись, тримати мікрофон, надаючи виступу максимально реалістичних рис. Створенню даного концерту передували й інші проєкти, що включали голограму співачки. Так у 2017 році було проведено виступ Крістини Агілери у поєднанні з голограмою Вітні Г'юстон. Там також було наявне використання типових танцювальних рухів, зміни візуального образу співачки. Основу ж становила вокальна лінія Г'юстон з якою створювала дуєтне звучання Агілера.

Окрім створення проєктів, пов'язаних з Вітні Г'юстон, досить популярними є інші, присвячені постаті Майкла Джексона. На церемонії Billboard Music Awards в Лас-Вегасі в 2014 році була голограма співака Майкла Джексона, яка співала і танцювала, повторюючи знамениті рухи, в тому числі і його «місячну ходу». Так само

поряд із голограмою співака на сцені знаходилися живі танцюристи.

Для закриття виставки Grammy music у Москві в 2019 році було також створено голограму Майкла Джексона. Це неймовірне шоу створено за допомогою сучасних інноваційних технологій, спрямоване на те, щоб показати, що Майкл Джексон є тут і зараз, начебто він ніколи не йшов в інший світ. Голограма, змодельована за допомогою комп'ютера, проте також завдячувала точними рухами і місячною ходою єдиному в Росії офіційному двійнику Майкла Джексона – Павлу Талалаєву.

Безумовно, такі проекти мають високу ціну, адже потребують залучення якісної та складної апаратури, попередній тривалий аналіз виступів виконавця, здійснення комп'ютерного синтезування повноцінної моделі, а також потребу відтворювати це без найменших зауважень. У даному випадку велику роль відіграє технічний складник створення подібних шоу-програм, хоча й не варто забувати про художній бік «виступів», які мають не спотворювати мистецького сценічного образу самого виконавця. Грані інтерпретування аудіо є вже заздалегідь визнаними, проте візуальні складники є такими, що легко піддаються змінам – сама фігура співака, одяг, рухи.

Варто зазначити, що голограми можуть використовуватися не лише задля відтворення виступів зірок естради, а можливі також у сфері «серйозної» академічної музики. В 2014 році японський віртуоз-піаніст Йошікі Хаяші, який виступає під псевдонімом Yoshiki, зіграв у дуеті з власною голограмою. Даний напрямок представлений виступами інших виконавців, зокрема японської віртуальної поп-зірки Hatsune Miku та американським репером Тупаком Шакурром. Причому Йошікі зазначав, що «вдався до такого трюку для демонстрації впливу сучасних технологій на музичний світ і для «задоволення запитів тих шанувальників, яким вже не вистачає його виступів в однині» [7]. Власне цей піаніст планував у найближчій перспективі й надалі виступати зі своїм віртуальним двійником-партнером.

Разом з тим Хацуне Міку (Hatsune Miku) не відтворює виступи якихось виконавців, а є суто продуктом віртуальної музичної культури. Дана виконавиця візуально презентована як дівчина з коміксів манга, зберігаються типовий одяг, зачіска, рухи. Голос то демонструє значне оброблення в деяких композиціях, але в інших виступає у звучанні, досить наближеному до природного. Дана віртуальна співачка була створена компанією Crypton Future Media в 2007 році, причому для синтезації її голосу використовується технологія семплювання голосу живої співачки, а саме програма Vocaloid компанії Yamaha Corporation. Голосовим донором послужила японська сейю Сакі Фудзіта. Візуальний образ Міку був створений японським ілюстратором KEI Garou. Важливим компонентом концертів Міку є обов'язкова наявність інстру-

ментального виступу, що йде наживо, адже в іншому випадку втрачається значення подібних проєктів. Без людського компоненту вони перетворюються на відтворення чогось подібного до відеокліпу, що не буде викликати захвату та здивування публіки. Адже у більшості випадків саме єдність запису та реального концертного виступу танцюристів і музикантів створює неповторний і цікавий мікст.

Надзвичайно важливо відмітити, що хоча нові медіа сприяють появі змін у просторі культури, проте вони не можуть виступати новаціями за своєю сутністю. Досить влучно цю характеристику «нових медіа» відмічає вітчизняний дослідник О. Манделіна: «Нові медіа ґрунтуються на цифрових технологіях, що й уможлиблює нові якісні перетворення в культурному житті. Та самі по собі технології не призводять із необхідністю до створення медіа у повному значенні слова. Комп'ютер як основне втілення нових технологій середини ХХ ст. не одразу став широко застосовним засобом комунікації – медіумом він став у результаті цілеспрямованих зусиль» [2, с. 11].

Висновки з даного дослідження. Сучасні аудіовізуальні технології допомагають створювати продукт, який має принципово інший характер. Він може бути результатом залучення низки комп'ютерних програм і різноманітного устаткування. Досить прогресивним напрямком, який реалізується у сучасній мистецькій практиці, є використання технологій для відтворення аудіовиступів провідних виконавців минулого, причому це здійснюється як у закордонному, так і вітчизняному просторі. Практика застосування технології голограми дозволяє «воскресити» поп-кумирів, віддати данину їхньому творчому спадку. Разом з тим подібні новації дозволяють створити дует із власною голограмою, що надає можливість розширити фізичні межі виконавства.

Перспективи подальших розвідок полягають у висвітленні специфіки втілення даної тенденції у вітчизняній мистецькій практиці, причому не лише у естрадній, а й академічній.

Список використаних джерел

1. Бобул І. Жанрові форми та стиліові конотації вокально-естрадного виконавства в музичній культурі України кінця ХХ – початку ХХІ століття : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 26.00.01 / Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2018. 21 с.
2. Манделіна О. С. Зародження теорії і практики нових медіа: проєкти Алана Кея і Теда Нельсона. *Наукові записки НаУКМА. Історія і теорія культури*. 2018. Т. 1. С. 11–16.
3. Новые аудиовизуальные технологии / отв. ред. К. Э. Разлогов. Москва : Едиториал УРСС, 2005. 482 с.
4. Пол К. Цифровое искусство. Москва : Ad Marginem, 2017. 272 с.
5. Трегубова Я. Хто така Квітка Цісик: 12 фактів про співачку. URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/29144578.html> (дата звернення 5.03.2020).
6. Штогрін І. «Квітка Цісик поклала на мене місію – допомагати онкохворим, допомагати Україні». Гутмакер. URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/28031829.html> (дата звернення 9.03.2020).
7. Японский музыкант Есика проводит музыкальную дуэль со своей собственной голограммой. URL : <https://www.dailytechinfo.org/np/5747-yaponskiy-muzykant-esiki-provodit-muzykalnuyu-duel-so-svoey-sobstvennoy-gologrammoy.html> (дата звернення 9.03.2020).

References

1. Bobul, I. (2018). *Zhanrovi formy ta stylovi konotatsii vokalno-estradnoho vykonavstva v muzychnii kulturi Ukrainy kintsia XX – pochatku XXI stolittia [Genre forms and style connotations of vocal and variety performance in the musical culture of Ukraine at the end of XX - beginning of XXI century]*. (Extended abstract of PhD diss.). Kyiv [in Ukrainian].
2. Mandelina, O. (2018). *Zarodzhennia teorii i praktyky novykh media: proekty Alana Keia i Teda Nelsona [The beginning of theory and practice of new media: Alan Kay's and Ted Nelson's projects]*. *Naukovi zapysky NaUKMA. Istorii i teoriiia kultury [NaUKMA Scientific Notes. History and theory of culture]*, 1, 11-16 [in Ukrainian].
3. Razlogov, K. Je. (Ed.) (2005). *Novye audiovizualnye tekhnologii [New Audiovisual Technologies]*. Moskva: Editorial URSS [in Russian].
4. Paul, K. (2017). *Cifrovoe iskusstvo [Digital art]*. Moskva: Ad Marginem [in Russian].
5. Trehubova, Ya. *Khto taka Kvitka Tsisyk: 12 faktiv pro spivachku [Who is Kvitka Cisik: 12 facts about the singer]*. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/29144578.html> [in Ukrainian].
6. Shtohrin, I. "Kvitka Tsisyk poklala na mene misiiu – dopomahaty onkohvorym, dopomahaty Ukraini" – Hutmakher ["Kvitka Cisik has set me on a mission - to help cancer patients, to help Ukraine" – Gutmacher]. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/28031829.html> [in Ukrainian].
7. *Japonskij muzykant Esiki provodit muzykal'nyu dujel' so svoej sobstvennoj gologrammoj [Japanese musician Yoshiki conducts a musical duel with his own hologram]*. Retrieved from <https://www.dailytechinfo.org/np/5747-yaponskiy-muzykant-esiki-provodit-muzykal'nyu-duel-so-svoey-sobstvennoy-gologrammoy.html> [in Russian].

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 02.03.2020